

Yerel Yönetimlerde Demokrasi, Teoriden Uygulamaya: Türkiye’de Siyasal Katılım Yolları

Mahmut Can AYGÜN*

İbrahim YILMAZ**

ÖZ

Demokrasi, toplum yaşantısı içinde bireylere hukuksal bakımdan eşit mesafede yaklaşan, adalet, özgürlük, haklar ve eşitlik gibi kavramlara vurgu yapan ve bu anlamda çoğunluğun iradesi ile hareket eden yönetimi ifade etmektedir. Bu noktada ise yöneten ve yönetilen ilişkisi, demokratik yönetimler için son derece önemli bir hâl almaktadır. Yönetici birimler ve vatandaşlar arasında oluşan iletişim, demokrasinin en etkin alanı olmuştur. Bu hususta demokratik usullerin en çok uygulanma fırsatı bulunduğu alan ise yerel yönetimler olarak karşımıza çıkmaktadır. Vatandaşların temel toplumsal ihtiyaçlarını giderme noktasında karşımıza çıkan yerel yönetimler, bunun yanı sıra vatandaşların yönetime dahil olması noktasında da önemli bir yere sahiptir. Bu aşamada siyasal katılım yolları, yönetime dahil olmayı ve denetimi sağlamayı hedeflemektedir. Oy kullanmak, dilekçe vermek, kent konseyleri ve yerel meclis toplantılarına katılmak, geri çağırma uygulamasına başvurmak, anket ve araştırmalara katılmak ve online iletişim kanalları ile talep ve şikayetleri bildirmek gibi bazı yöntemler ile vatandaşların yönetime dahil olması sağlanmaktadır. Teoride sahip olunan bu yöntemler, uygulama sırasında her zaman tam anlamı ile etkinlik gösterememektedir. Teoriden-uygulamaya uzanan bir süreci ifade eden katılım yöntemleri, vatandaşlar ile yönetici birimler arasında oluşan iletişimi sağlamakta önemli bir rol almaktadır. Bu çalışma, yerel yönetimlerde yer alan siyasal katılım yollarının neler olduğunu ve bu yöntemlerin Türkiye’de ne derece uygulandığını incelemeyi hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Demokrasi, Yerel Demokrasi, Siyasal Katılım, Yerel Yönetimler
JEL Sınıflandırması: H70, R50, R59

Democracy in Local Governments, From Theory to Implementation: Political Participation in Türkiye

ABSTRACT

Democracy refers to a government that treats individuals at an equal distance from a legal perspective in social life, emphasizes concepts such as justice, freedom, rights and equality, and acts with the will of the majority in this sense. At this point, relations between government and citizens becomes extremely important for democratic societies. Communication between administrative units and citizens has become the most effective sphere of democracy. In this regard, local governments are the sphere where democratic procedures have the opportunity to be implemented the most. Local governments, which appear to meet the basic social needs of citizens, also have an important place in terms of citizens’ involvement in management. At this point, political participation methods aim to be involved in management and monitor the administrative units. Citizens can be included in the administration through some methods such as voting, submitting petitions, attending city councils and local council meetings, applying for recall, participating in surveys and research, and reporting

* Yüksek Lisans Öğrencisi. Samsun Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Kamu yönetimi Bölümü. can.aygn28@gmail.com, ORCID Bilgisi: 0009-0004-8065-1600

** Dr. Öğr. Üyesi. Samsun Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü. ibrahim.yilmaz@samsun.edu.tr, ORCID Bilgisi: 0000-0002-6081-6648

(Makale Gönderim Tarihi: 09.07.2024 / Yayına Kabul Tarihi:04.06.2025)

Doi Number: 10.18657/yonveek.1513325

Makale Türü: Derleme

demands and complaints through online communication channels. These methods, which are available in theory may not always be fully effective in practice. Participation methods, which represent a process extending from theory to practice, play an important role in ensuring communication between citizens and administrative units. This study aims to examine the methods of political participation in local governments and to what extent these methods are applied in Türkiye.

Key Words: Democracy, Local Democracy, Political Participation, Local Governments

JEL Classification: H70, R50, R59

GİRİŞ

Dünden bugüne gelişen ve büyüyen toplum yaşantısı içinde yönetim olgusu tartışma konusu olmuş, yaşanılan toplum, dönem ve kültürün etkisi ile bu kavram farklı tanımlar ve anlamlar kazanmıştır. Yönetim olgusuna atfedilen anlamların, toplumsal yapı ve işleyişin nasıl olması gerektiği sorusuna göre şekil aldığını ileri sürmek mümkündür. Yönetim olgusu, içerisinde yöneten ve yönetilen olmak üzere iki kesimi kapsamaktadır. Tarih boyunca toprak sahibi olmak, belirli bir seviyenin üzerinde maddi kazanca sahip olmak veya bazı statülere sahip olmak gibi durumlar içerisinde bulunanların yönetme erkini de ellerinde tuttuğu ileri sürülmüştür. Bu durumların dışında kalan kesim genellikle yönetilenleri sayı bakımında ise çoğunluğu işaret etmektedir. Yönetme kavramı süreç içerisinde dönemlerin ve kültürlerin getirdiği mücadele ile tekrar tekrar şekillendiği, toprak veya statü sahibi olan kişilerin yönetiminden halkın iradesine bağlı çoğunluğun yönetimine doğru evrildiği söylenebilir. Yönetim sürecinde meydana gelen bu değişim, giderek daha fazla insanın politik yapım süreçlerine dahil olmasını sağlamıştır. Bu durum karşımıza demokrasi kavramını çıkarmaktadır.

Yönetimin nasıl olması gerektiğine kendi ölçeğinde cevap veren demokrasi kavramı ise tıpkı yönetim kavramında olduğu gibi tarih boyunca farklı anlamlar ile ifade edilmiş, her dönemin kendi şartlarına göre farklı uygulama yöntemleri kazanmış ve çoğunluğun iradesine bağlı olarak halkın yönetimi şeklini almıştır. Terim olarak demokrasi kavramı, çoğunluğun istekleri ve iradesiyle yönetimi şekillendiren, bireylere eşit mesafede seçme ve katılma hakkı tanıyan, özgürlük, eşitlik ve adalet kavramlarına vurgu yapan ve çoğunluğun iradesine dayanan yönetim şekli olarak ifade edilebilir (Yıldırım, 2015: 117). Demokrasinin temel yapı taşı olanı oluşturan halk, kendisini yönetecek olan birimleri sorgulama, denetleme ve bu birimlere katılma hakkına sahip olmaktadır. Demokrasi, ulusal düzeyde uygulama alanı bulduğu gibi aynı zamanda yerel düzeyde de uygulama alanı bulmaktadır. Yerel yönetimlerde katılım ve yerel yönetimlerin demokrasi anlayışları hem teoride hem de uygulamada her geçen gün önemi artan konular içerisinde yer almaktadır.

Yerel yönetimler, toplumun gereksinimlerini karşılama noktasında her zaman etkin bir konumda bulunmasından dolayı demokrasi için etkili bir uygulama alanı olmuş, toplumların dünden bugüne gelen deneyimleri ile bir anlamda birleşerek adeta toplumsal bir düzen yakalamıştır (Aydın, 2019: 396). Yerel birimlerin temel dinamik ihtiyaçları karşılması bu duruma saf kaynak oluşturmaktadır. Bu bağlamda yerel yönetimler; insanların aktif bir şekilde yönetimin içinde bulunmasını ve hizmetlerin etkin bir şekilde kullanılmasını sağlamasından dolayı yerel demokrasiler olarak da ifade edilmektedir (Pustu, 2016:

101). Barnes'in (1999: 60) de belirttiği gibi katılım, artık günümüzde radikal bir durum değildir ve katılımın varlığında meydana gelen artış yalnızca yerel yönetimlerle sınırlı olmayıp aynı zamanda kamu yönetiminin tamamında yaşanan bir gelişmedir. Barnes (1999: 67) halkın karar alma süreçlerine katılmasının temel amacının daha aktif ve sağlıklı bir demokrasi meydana getirmek olduğunu ileri sürmektedir. Yazar, vatandaş katılımının sosyal dışlanmayı azaltmak ve birbirine bağlı toplum oluşturmak için bir gereklilik olduğunu belirtmektedir. Demokrasi kavramı yerelde yalnızca seçim dönemleri ile sınırlı olmayıp, yerel seçmenlerin var olan katılım yolları ile alınan kararları etkileyebilmesini de kapsamaktadır. Demokraside siyasal erk önemlidir çünkü yapılan her türlü eylem bir arada, beraberce düzenlenmekte ve katılım karşılıklı olarak her iki tarafında (yöneten ve yönetilen) aktif bulunmasından kaynaklanmaktadır (Önder, 2013: 315). Vatandaş katılımının demokrasideki rolü oldukça önemlidir, hatta öyle ki bu durum modern demokrasinin merkezi temasıdır (Michels, 2012: 287) denilebilir. Michels ve De Graaf'ın (2010: 477-478) da belirttiği gibi demokratik açıdan bakıldığında katılım, demokratik karar verme ve demokratik vatandaşlık açısından oldukça değerlidir ve katılım, demokrasinin kalitesini pozitif anlamda etkilemektedir. Yazarlar katılımın demokrasiye olan pozitif etkisinin birkaç yol ile olduğunu belirtirler (Michels ve De Graaf, 2010: 479). Bunlardan ilki, vatandaşların politik yapım süreçlerine katılımının onların hem toplumsal bağlılığını artırması hem de kamusal işlere karşı daha sorumlu olmalarını sağlamasıdır. İkinci olarak katılımın vatandaşların farklı fikirleri öğrenmelerine olanak yaratması yol ve bu durumun karşılıklı anlayışı teşvik etmesidir. Üçüncü olarak ise, katılımın kararların meşruiyetini arttırmasıdır.

Halkın katılım yöntemleri çeşitli şekillerde olabilmektedir (Barnes, 1999: 61). Katılım pratikleri farklılık gösterebilmekte ve sayıları neredeyse yüzü bulabilmektedir (Rowe ve Frewer, 2005). Vatandaşların kendileri için neyin iyi olduğuna karar verme hakları olduğunu ve karar alma süreçlerinde ve politika oluşturmada önemli rol üstlenmeleri gerektiğini ileri süren Bingham, Nabatchi ve O'Leary (2005: 555), katılımcı bütçeleme, iş birliğine dayalı politika oluşturma, halk jürisi, halk toplantıları gibi yarı-yasama (*quasi-legislative*) niteliğindeki yönetim süreçlerinin (Bingham, Nabatchi ve O'Leary, 2005: 547) vatandaşların hükümet çalışmalarına katılım sağlayan yollar içerisinde olduğunu belirtir (Bingham, Nabatchi ve O'Leary, 2005: 555). Benzer şekilde Bherer ve Breux (2012: 379) son yıllarda halkın siyasal kararların alınmasında katılımının yaygınlaştığını ve bununla birlikte katılım şekillerinin hem kalite hem de çeşitlilik açısından arttığını ileri sürmektedir. Yazarlar bu katılım yollarına halk meclisleri, mahalle konseyleri, kamuya açık duruşma (*public hearing*), katılımcı bütçeleme ve mutabakat konferanslarını örnek olarak gösterir. Anlaşıldığı üzere demokratik katılım yöntemleri sadece bir seçimin veya bir oy vermenin ötesinde vatandaşların yönetim karşısındaki bütün tutum, davranış ve eylemlerini içermektedir.

Bu çalışmanın iki temel amacı bulunmaktadır. İlk olarak, yerel demokrasilerde yaygın şekilde kullanılan katılım yolları ile bu katılım yollarının nitelikleri, uygulama yöntemlerini incelemektir. İkinci olarak ise, yerel demokrasilerde bulunan katılım yollarının Türkiye'de uygulanıp uygulanmadığını

araştırmaktır. Çalışmanın bundan sonraki ilk bölümünde, yerel demokrasi ve siyasal katılımın önemi ifade edilecek, ikinci bölümde gelişmiş demokrasi düzlemlerinde uygulanan bazı siyasal katılım yöntemleri ve bu yöntemlerin pratikteki uygulama şekilleri incelenecek ve son olarak üçüncü bölümde ise bu siyasal katılım yöntemlerine karşı Türkiye’nin bulunduğu nokta ve bu noktada siyasal katılım yöntemleri incelenecektir.

I. YEREL DEMOKRASİ DÜZLEMİ: SİYASAL KATILIM

Yerel demokrasiler, insanların kendini yönetimde aktif görmesini ve kendi kendini yönetme iradesine adapte olmasını sağlayan en etkili birimler olmuştur. Vatandaşlara en kısa mesafede yönetim mekanizmaları olması, halkın basit ve dinamik gereksinimlerini karşılaması, temsil eden yöneticilerin sınırlanması, denetlenmesi, bu bağlamda kazanımların halk tarafından kullanılması ve kendi kendini yönetme prensibine bağlı olması ile yerel demokrasiler, bireylerin yönetimlere katılması için en etkili yöntem alanlarına imkan vermektedir (Okur ve Çakıcı, 2007: 4). Bu noktada yerel demokratik birimler, siyasal katılım yöntemlerine ve metotlarına başvurmaktadır. Yerel birimler, teoride sahip olduğu demokratik düzlemi katılım yolları ile ifade etme fırsatı bulmaktadır.

Katılım, Rowe and Frewer (2004: 512) tarafından “kamuoynunun politika geliştirmeden sorumlu örgüt veya kurumların gündem belirleme, karar alma ve politika oluşturma faaliyetlerinde halka danışılması ve dahil edilmesi uygulaması olarak” tanımlanmaktadır. Hukuki, siyasi ve idari bir kültürü ifade eden katılım kavramı bu bağlamda hem araç hem de amaç yönü olarak aktif olmakta, yönetimin meşruiyetine katkı sağlamakta, kararların alınmasına halkı dahil ederek yerel siyaseti güçlendirmekte, yerel talepleri oluşturma hususuna hız kazandırmakta ve kararların toplumsal ölçekte incelemesine önemli faydalar getirmektedir (Önder, 2013: 322). Bu bağlamda halk ve yönetim arasındaki mesafe kısaltılmakta, oluşabilecek yönetim sorunları en alt seviyeye indirilmektedir.

Yönetim ve halk arasındaki mesafeyi kısaltmaya çalışan bu yöntemler, uygulama hususunda her zaman aktiflik gösterememektedir. Katılım yöntemleri, uygulama hususunda yaşanan siyasal tecrübe, gündem, yöneticilerin tutumu ve halkın güveni ekseninde şekil almaktadır. Bu durum halk ile karar organları arasında katılımı oluşturacak olan köprüye zarar vermekte, halkın gereksinimlerine ve beklentilerine karşı duyarsız kalınmasına sebep olmakta, hizmeti oluşturacak birimleri halktan uzaklaştırmakta, iletişim, kontrol ve bilgilendirme sorunlarına yol açmakta, hizmetin ve kararların geri bildirimine olumsuz etken olarak yansımaktadır (Önder, 2013: 312). Bu bağlamda yerel demokrasi ve katılım kavramı arasında yadsınamaz bir bağ olduğu anlaşılmaktadır. Demokratik, aktif, süregelen ve güçlü bir yerel siyaset yönetimi olmak isteyen yerel demokrasi birimleri, şüphesiz ki siyasal katılım yöntemlerini aktif kullanmalı, yerel halkı bu yollar ile yönetimin içine çekmeli ve insanlar ile yönetim arasındaki bağı güçlendirmelidir.

II. TEORİDEN UYGULAMAYA DEMOKRASİ: YEREL BİRİMLER VE SİYASAL KATILIM YÖNTEMLERİ

Her ülkenin sahip olduğu siyasal deneyim, farklı uygulamaları ve yöntemleri beraberinde getirmektedir. Sahip olunan bu yöntemler her zaman tam anlamı ile uygulanamamakta, siyasal gündemin ve halkın tepkilerine göre yön alabilmektedir. Bu durum ülkelerin zaman ile farklı yöntemler geliştirmesine veya sahip olunan yöntemlerin etkisini artıracak pratikler oluşturmaya neden olmaktadır. Ülkelerin kendine has sahip olduğu katılım yöntemlerinin yanı sıra demokratik açıdan yaygın şekilde uygulama alanı bulunan birçok siyasal katılım yöntemi mevcuttur. Teoriden uygulamaya uzanan ve birçok demokratik toplumda kullanılan başlıca siyasal katılım yöntemlerine referandum, dilekçe, kent konseyleri, meclis toplantıları ve geri çağırma yöntemi gösterilebilir. Bu yöntemlerin yanı sıra daha çok talep ve şikâyet odaklı bazı pratik katılım yöntemleri de mevcuttur. Bu yöntemlere halk günleri, halk toplantıları, danışma ve yurttaş kurulları, e-katılım ve kamuoyu yoklamaları örnek gösterilebilir.

A. Yerel Referandum

Demokratik yönetim düzenleri içerisinde en çok kabul gören yöntem, oy kullanmak olarak görülmektedir. Oy kullanma usulü ile vatandaşların tercihlerini doğrudan anlama imkânı doğmaktadır. Referandum ile vatandaşları doğrudan etkileyen hususlarda görüş ve fikirlerin alınması, öne sürülen fikirlerden hangisinin tercih edildiğinin anlaşılması adına uygulanan bir katılım yöntemidir (Görücü, 2021: 183-184). Referandum, insanların kendisini etkileyen durumlar karşısında ne düşündüğünü ve bu durumlara razı olup/olunmadığını anlama konusunda doğrudan etkili bir yöntemdir. Yani referandum, ilgili yönetim biriminin sorumluluk alanına dahil olan hususlarda, kimi zaman vatandaşların fikrine başvurulması durumudur. Diğer bir ifade ile referandum, karar verici yöneticilerin teoride gerekli gördüğü ancak eyleme geçme noktasında riskli ve hatta tehlikeli bulunduğu kararlarda vatandaşların oyu ile kararın kamuoyunda benimsenmesini sağlayan bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır (Özçelik, 2021: 730). Bu noktada referandum yöneticiler tarafından vatandaşlar ile buluşma bağlamında etkili bir yöntem olarak görülmektedir.

Yerel düzeyde gerçekleştirilen referandumlar her geçen gün modern demokrasinin önemli bir parçası olmakta ve bu uygulama neticesinde yöre halkının günlük yaşantısına doğrudan etki eden sonuçların ortaya çıkmasına olanak tanımaktadır (Hedrick ve Gherghina, 2021: 716). Günümüzde, birçok modern demokratik devlette yerel düzeyde referandum uygulaması yapılmaktadır, örneğin; Birleşik Krallık (Laisney, 2012), Norveç (Folkestad vd., 2021), Almanya ve Amerika Birleşik Devletleri (Hedrick ve Gherghina, 2021), Kanada (Bherer ve Breux (2012) bu ülkelerden bir kaçıdır.

Referandumlar, çeşitli sebep ve yöntemler ile uygulama imkânı bulunmaktadır. Vatandaşların tercihiye sunulacak düşünce, ilgili yerel yönetim tarafından tasarlanarak oylamaya çıkmaktadır. Burada yerel yöneticiler, kendi rızasına bağlı olarak vatandaşlara danışabilir veya tam aksine vatandaşlar harekete

geçerek ilgili bir planı, yerel yönetime başvuru yaparak kabul etmediğini ifade edebilir.

Bunun yanı sıra birçok ülke tarafından kullanılan yerel referandum yöntemi, teoriden uygulamaya geçerken benzer veya farklı amaçlarla yapılabilmektedir. Örneğin; Yunanistan bölge ve belediye meclisleri ile Fransa yerel birim meclisleri belirli durumlarda vatandaşların isteklerini anlayabilmek için referandum yapılmasına karar verebilmektedir (Kara ve Baykal, 2012: 154). Bunun yanı sıra Fransa’da bu meclislerin yeniden oluşturulması durumunda ve çeşitli seçimler için yapılan kampanya dönemlerinde referandum yapılması fikri kabul edilmemektedir (Şinik, 2009: 14). Referandum kayda değer bir ekonomik boyutu da beraberinde getirmektedir. Ancak yöneticilerin referandumu halk ile buluşma bağlamında etkin bir yöntem olarak görmesi oluşacak ekonomik yükü göz ardı etmelerini sağlamaktadır. Bu düşüncenin aksine ihtiyaç duyulacak maddi kaynak, ilgili referandum için gerekli olan süreç ve etkili gündem oluşturma faaliyetleri dolayısıyla sürekli başvurulamayacak bir yöntem olduğu düşüncesi de vardır. Referandumu etkili ve gerekli gören kimi ülkeler ise oluşacak ekonomik yükü azaltmak için önlemler almaya çalışmaktadır. Örneğin; İngiltere bu hususta farklı bir yöntem ile karşımıza çıkmaktadır. Vatandaşların bazı durumlarda referandum yolu ile söz hakkı almasına önem veren İngiltere, bu yöntemi yerel seçimler ile aynı zamana denk getirerek oluşabilecek ekonomik yükü minimuma indirmeye çalışmaktadır (Özer ve Kartal, 2021: 521).

Anlaşıldığı üzere referandum yöntemi, birçok demokratik ülke tarafından oldukça etkili görülen bir katılım aracıdır. Aynı zamanda vatandaşların bu oylama metodu ile kararların alınmasında etkili olması, bir anlamda yönetimin ve yöneticilerin denetlenmesi ve sorgulanmasına imkân vermektedir.

B. Dilekçe

Dilekçe yöntemi ile katılım da vatandaşların yerel yönetimlere taleplerini iletmesinde etkili bir yöntem olarak değerlendirilebilir. Vatandaşlar, gereksinimlerini, arzularını veya yakınmalarını dilekçe uygulaması ile gerekli yönetim mekanizmasına bildirebilmektedir. Vatandaşların bu katılım yöntemini kullanabilmesi için birçok ülke, bu yöntemi anayasa ile koruma altına almıştır. Örneğin; Türkiye, dilekçe hakkı ile vatandaşların yönetime katılmasını hem ekonomik ve ılımlı bulmakta hem de işlem yükü olarak hafif görmesi sebebiyle etkin görerek Anayasanın 74’üncü maddesi ile güvence altına almıştır (Özer ve Kartal, 2021: 513). Türkiye’nin yanı sıra Fransa’da da anayasa ile korunmuş olan dilekçe hakkı ile vatandaşlar, isteklerini ve arzularını yönetimin karar mekanizması olan meclise bu yöntem ile taşıma hakkı vardır (Şinik, 2009: 14). Bu yöntem aynı zamanda resmi nitelik taşımaktadır. Bu yönüyle yöneticiler tarafından halkın isteklerini anlama konusunda olumlu karşılanmaktadır. Dilekçe yöntemi ile vatandaşlar, doğrudan ilgili yönetim birimine ulaşabilmektedir.

C. Kent Konseyleri

Diğer bir katılım yöntemi olan kent konseyleri, hemşerilik hukuku ile beraber ortak hayat sürme bilincinin oluşmasına katkı vererek, yönetimlerin performanslarını ve eylemlerini değerlendirip, rapor oluşturma yolu ile

problemlerin çözümüne dair önerilerde bulunur (Yılmaz ve Telsaç, 2021: 248-249). Kent konseyleri, belirlenmiş yerel karar mekanizmalarının faaliyetlerine vatandaşların katılımını ve aktifliğini oluşturmak için aşağıdan yukarıya örgütlenen bir demokratik yapı olarak siyasal katılım ortamı oluşturan uygulama yöntemidir (Önder, 2013: 321).

Türkiye’de 5393 sayılı Belediye Kanunu’nun 76’ncı maddesinden yapılan çıkarıma göre kent konseyleri; kent seviyesinin ve bir arada yaşama yetkinliğinin geliştirilmesi, devam eden kalkınmanın sağlanması, insanların bir arada etkileşim içinde olması, kent içinde kazanımların ve kuralların muhafaza edilmesi, yöneticilerin sorgulanabilmesi ve denetlenebilmesi ile yerel katılımın sağlanması amacıyla kamu birimi bağlamındaki kuruluşların, sendikaların, noterlerin, üniversitelerin ve sivil toplum yapılarının katılımıyla görüş niteliğinde kararlar alınan uygulama yöntemidir (Özer ve Kartal, 2021: 515). Kent konseyi, vatandaşları yaşadıkları kente sahip çıkmaları, kent yönetiminde söz hakkına sahip olmaları yönünde teşvik etmeyi ve vatandaşlara kenti yöneten yönetime hesap sorma hakkı tanımayı amaçlamıştır (Çetinkaya ve Korlu, 2012: 101). Türkiye’nin yanı sıra Fransa’da da uygulanan bu yöntem bizi mahalle konseyleri olarak karşılamaktadır. Fransa’da 1982 yılı ile beraber Paris, Marseille ve Lyon olmak üzere mahalle konseyleri kurulmuş, devamında yapılan kanun değişikliği ile beraber nüfusu 80.000’in üzerinde olan kentlerde de uygulanmaya başlanmıştır (Şinik, 2009: 15). Bu anlamda karar verici yöneticilere bir dizi sorumluluklar verilmiştir.

D. Meclis Toplantıları

Diğer bir katılım yolu olan meclis toplantıları, vatandaşların çeşitli hizmetler karşısında kendini ifade etme fırsatı bulduğu, talep ve şikayetlerini söyleyebildiği doğrudan bir katılım yöntemidir (Özçelik, 2021: 731). Yerel birimler, kendi haklarını; eşit, doğrudan ve çeşitli yöntemler kullanarak meclis yolu katılımı ile icra edebilir (Yılmaz ve Telsaç, 2021: 245). Ancak burada ifade edilen görüşler her zaman yerel yönetici kararlarını etkileyecek nitelikte olmayabilir. Bu meclis toplantılarında, kent konseylerinde alınan görüş niteliğindeki kararlar tartışılır ve halkın yönetime katılımı amacıyla bir uygulama metodu geliştirmeye çalışılır (Bozkurt, 2014: 229).

Toplantılar, düzenli aralıklar ile o bölgenin oy kullanan vatandaşlarına açık şekilde yapılır. Meclis toplantıları yerel birimlerinin yönetiminde bulunacak kimselerin belirlendiği ve kimi hususlarda bağlayıcı kararların verildiği bir katılım yöntemidir. Meclis toplantıları ile kent planlaması, çevre koruma, vatandaşların seçim yapması, seçilmişleri denetlemesi ve sorgulayabilmesi, önemli gördüğü konularda görüş bildirebilmesi, çeşitli konularda talep ve yardım isteyebilmesi ile vatandaşların yönetime aktif katılımı sağlanmaya çalışılmaktadır (Poyraz, 2017: 142).

E. Geri Çağırma

Demokrasinin temel şartında yöneticilerin oylama ile görev alması ve yine oylama ile görev bırakması bulunmaktadır. Geri çağırma yönteminin temel prensibi ise oylama sonucu veya atama yöntemi ile gelen yöneticinin performansının

beğenilmemesi, görevini kötüye kullanması veya sahip olduğu sorumlulukları eksik yerine getirmesi sonucunda görevinden geri çağırılmasıdır. Bu yöntem günümüzde çeşitli ülkeler tarafından kullanılmaktadır. Avrupa’da; İsviçre, Almanya, İngiltere ve Hollanda gibi ülkelerin yanı sıra Amerika Birleşik Devletleri, Kanada ve Japonya gibi ülkelerde uygulama alanı bulmaktadır (Erdoğan, 2020: 357). Bugün bu yöntemin tercih edilmesinin temel gerekçelerinin başında, alınan kararlar ve bu kararların uygulanmasında vatandaşların rızasına olan gereksinim yer almaktadır. Bunun yanı sıra çeşitli etkenler ile vatandaşlar üzerinde oluşabilecek baskı ve tehdidi önleme amaçlı uygun bulunan bir yöntemdir. Ülkeler kendi siyasal eksenini çerçevesinde geri çağırma yöntemini uygulamış ve oluşabilecek haksız durumlar için vatandaşları ve yöneticileri koruyacak bazı sınırlamalar getirmiştir. Bunun en basit örneği yöntemin uygulanabilmesi için belirli sayıda imza veya oylamaya ihtiyaç duyulmasıdır. Amerika Birleşik Devletleri’nin vatandaşlarından bir tepki veya istek beklemesi (Aslan, 2023), Almanya’nın daha çok yerel meclisleri tarafından harekete geçilmesi (Erdoğan, 2020) veya Japonya’nın seçim ile en az üçte birlik onay beklemesi yine bu duruma örnek gösterilebilir (Aslan 2023).

Bu yöntem düşünüldüğünde şüphesiz akla gelen ilk ülkelerden birisi Amerika Birleşik Devletleri olmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri’nde görevden geri çağırma işleminin uygulanabilmesi için ilgili kimsenin belirli bir süre görev yapmış olması gerekmektedir. Geri çağırma eyleminin yapılabilmesi için vatandaşlardan bu eylemi hangi sebepler ile istediğini ifade etmesi beklenmektedir. Yöntemin uygulanabilmesi için sırası ile önce talep oluşturulmalı, devamında öngörülen sayıda imza toplanmalı, geri çağırma işleminin neden istendiği ifade edilmeli ve denetleme yapıldıktan sonra seçim aşamasına geçilmelidir (Aslan, 2023:78).

Geri çağırma yöntemi günümüzde on bir Alman eyaletinde uygulamakta olup, bu yöntemin uygulanışı eyaletler arasında farklılık göstermektedir (Erol, 2019: 63). Geri çağırma yöntemi işlemi halk tarafından başlatılabildiği gibi, belediye konseyleri tarafında da başlatılabilmektedir (Erol, 2019: 64).

Japonya’da da uygulanan geri çağırma yöntemi, yöntemin temel prensibinde olduğu gibi ilgili yöneticinin görevde eksik veya yetersiz olması durumunda istenilmektedir. Japonya’da vatandaşların isteği ile yapılan seçim sonucunda belediye meclis üyeleri, belediye başkanı ve diğer kamu görevlileri bu yöntem ile görevden alınabilmekte ve tıpkı Amerika Birleşik Devletleri’ne benzer bir şekilde en az 1 yıl görev süresi almış olması istenilmektedir (Aslan, 2023: 79). İşlem için yapılacak olan seçime ilgili bölgenin en az üçte birinin onay vermesi beklenmektedir.

F. Halk Toplantıları

Bu yöntemin temelinde vatandaş katılımı sağlanarak, ilgili yerel yönetim yöneticisi ve idari görevlileri tarafından istek ve şikayetlerin dinlenmesi ve bunun üzerine tedbirlerin alınması yatmaktadır. Toplantı usulü ile vatandaşın doğrudan ilgili yönetici ile buluşması ve kendi gündemini oluşturması sağlanmaktadır. Oluşan gündem neticesinde vatandaşlar bilgilendirilir, yönetici ve hizmet birimleri

konu dahilinde planlanacak hamleleri tartışmaktadır. Zaman zaman vatandaş bilgilendirme amaçlı sunular gerçekleştirilmektedir (Bulut, 2013: 65). Bu katılım yolu ile yerel demokrasi güçlendirilmektedir. Öyle ki, oluşan diğer hizmet birimleri ve yönetici kararlarında, bu toplantıların oluşturduğu gündem etkisinde sonuç alınabilmektedir. Daha çok fikir alma veya tavsiye olarak görülmektedir.

G. Danışma ve Yurttaş Kurulları

Danışma kurulları, yerel yöneticilerin, vatandaşların, sendikaların ve üniversite gibi kuruluşların katılımı ile gerçekleşen bir katılım yöntemidir. Kent ile ilgili alınacak kararlar üzerinde fikir alışverişinde bulunulan, talepler, şikayetler veya uygulanacak hizmetler dahilinde tartışılan ve danışılan kurullardır. Yurttaş kurulları, katılım noktasında daha geri planda kalan; ihtiyaç sahipleri, yaşlılar, farklı etnik kökene sahip vatandaşlar, engelli bireyler ile çocuk ve kadınların yönetim içindeki söz hakkını ve katılımını artırmaya çalışan kurullardır (Yaman ve Küçükşen, 2018: 252). Bu kurulun aldığı kararlar öneri niteliği taşımaktadır.

H. e-Katılım

Teknolojinin gelişmesi ile beraber haberleşme ve bilgi alma yolunda büyük adımlar atılmıştır. Bu adımlar birçok kurum ve kuruluş tarafından kullanılmış, vatandaşların hizmet almasında ve çeşitli hizmetlerden haberdar olmasında etkin bir hale gelmiştir. Yerel yönetimler, kendi internet sayfalarını oluşturmuş, vatandaşlar ile bağlarını güçlendirmeye çalışmıştır. Oluşturulan bu sayfalar ile çeşitli hizmetlerin yapılıp-yapılmaması için oylamalar düzenlenmiş, çevrimiçi (online) iletişim kanalları düzenlenmiş, yapılan vatandaş toplantılarının video yöntemi ile takibi sağlanmış, yine bu sayfalar sayesinde online görüşmeler ve toplantılar yapılmış, tartışma ve bilgilendirme platformları oluşturulmuştur. Bu kadar geniş çaplı hizmetlerin bir arada bulunması ve doğrudan fiziki başvurulara gerek kalmadan takibin sağlanabilmesi, yerel yönetimlere hız ve pratiklik kazandırmıştır. Bu noktadaki esas husus katılımın aktif ilerleyebilmesi için yeterli altyapının ve teknolojik gerekliliklerin sağlanmasıdır. E-belediyecilik olarak da adlandırılabilir olan bu uygulama, Henden ve Henden (2005: 59) belirttiği üzere kent halkının karar alma süreçlerine katılımını etkileyerek sunulan hizmetin kalitesinin artmasına ve demokratikleşme sürecine fayda sağlamaktadır. Bu sayede tek bir erişim noktasından birçok taleplerini karşılayan vatandaşlar, web sitelerde bulunan “yöneticiye ulaşın” veya “görüş ve fikirlerinizi anket ile bildirin” bölümleri sayesinde ilgili yerel birimlere doğrudan katılım ve denetim sağlayabilmektedir (Güven ve Alan, 2019: 56).

I. Kamuoyu Yoklamaları

Bu yöntem, sağlanan hizmetlerin vatandaş bilincinde nasıl yer ettiğine dair yapılan anket tarzı uygulamaların olduğu bir incelemedir. Bu uygulamalardan alınan geri dönüşler, yönetici birimler için belirleyici bir etki bırakmaktadır. Ülkemizde çoğunlukla seçim dönemlerinde vatandaşların tercih eğilimini anlama noktasında kullanılan kamuoyu yoklamaları, vatandaşların tercihlerini, memnuniyetlerini ve şikayetlerini anlama noktasında önemli bir katılım yöntemi olarak karşımıza çıkmaktadır (Yaman ve Küçükşen, 2018: 254). Bu bağlamda ilgili

yönetimin performansı noktasında vatandaşların memnuniyetlerinin anlaşılmasını sağlayan katılım araçlarından biridir.

III. TÜRKİYE’DE YEREL YÖNETİMLERDE KATILIM

Halkın iradesi olarak karşımıza çıkan demokrasi kavramı, siyasal katılım yöntemleri ile kendi işleyişini ifade etmektedir. Bu bağlamda gelişmiş ve gelişmekte olan demokratik ülkeler, kendi yönetimlerini meşru kılmak adına siyasal katılım yöntemlerini uygulamaktadır. Uygulanan siyasal katılım yöntemleri, demokrasinin temelinde yer alan halkın yönetimi anlayışına dayanmaktadır. Bu yöntemler kimi ülkeler tarafından anayasal çerçeve ile düzenlenirken, kimi ülkeler tarafından ise oluşan siyasal kültür içerisinde devam etmektedir.

1982 Anayasası’nın; seçme, seçilme ve siyasi faaliyette bulunma haklarını düzenleyen 67’nci maddesi ve mahalli idareleri düzenleyen 127’nci maddesinde bir katılım yolu olan yerel seçimlerden bahsedilmiştir. Seçimler dışında kalan katılım yöntemleri ise yerel yönetimi düzenleyen kanun ve ilgili mevzuatta belirtilmiştir. Bu bağlamda siyasal katılıma ilişkin düzenlemeler, yerel yönetimleri oluşturan mevzuatta; 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu, 5393 sayılı Belediye Kanunu ve 5216 Büyükşehir Belediyesi Kanunu çerçevesinde yer almıştır (Durmuş, 2023: 109).

Türkiye’de yerel yönetimlerde yukarıda bahsi geçen katılım yollarından referandum, dilekçe, kent konseyleri, meclis toplantıları, halk toplantıları, danışma ve yurttaş kurulları ile kamuoyu yoklamaları uygulama alanı bulmaktadır. Ancak uygulanan katılım yöntemleri incelendiğinde bu yöntemlerin genel olarak seçim dönemlerinde aktif şekilde kullanıldığı görülmektedir. Seçim dışı dönemlerde vatandaşların yönetimdeki katılım payının düştüğü ileri sürülebilir. Vatandaşlar, yerel yönetimde söz almayı çoğunlukla seçimler vasıtası ile kullanmakta, gereksinimlerini ve şikayetlerini ise dilekçe gibi katılım yolları ile gerçekleştirmektedir. Bu durum karar alma sürecine vatandaşın müdahalesini kendiliğinden azaltmaktadır.

A. Yerel Yönetimlerde Referandum

Temsili vekalet anlayışını benimseyen günümüz 1982 Anayasası, sadece anayasa değişikliği konusunda zorunlu ya da ihtiyari referandum uygulamasını öngörmüştür (Yılmaz, 2014: 447). Yerel yönetimlerde referandum uygulaması 5393 sayılı Belediye Kanunu’nda oldukça sınırlı alanlarda öngörülecek şekilde düzenlenmiştir. Bu Kanun’a göre yerel düzeyde referanduma iki şekilde meydana gelebilir. Birincisi, Kanun’da belirtilen koşulların varlığı durumunda köylerin birleşip belediye kurmak istemesi (Madde 4), ikincisi ise Kocaoğlu’nun (2015: 78) belirttiği gibi “belde veya köylerin ya da bunların bazı kısımlarının komşu belde ile birleşmesi ya da koşulları varsa komşu belediyeye katılmaları (Madde 8)” (Yılmaz, 2014: 447) durumudur.

Referandum yöntemi ile vatandaşlar, yerel birim kararlarını, toplantılar ve meclisler üzerinde alınan kararları ve hizmete geçirilecek planları onaylama veya reddetme imkanına sahip olmaktadır. Özellikle az nüfusa sahip belediyelerin belli kararları referandum ile alması doğrudan demokrasiyi güçlendirecek bir uygulama

olsa da Türkiye’de yerel yönetimlerin referanduma gitmeleri oldukça istisnai bir durumdur (Yaman ve Küçükşen, 2018: 251). Yerel düzeyde referandum uygulaması mevzuat açısından oldukça sınırlı tutulmuştur. Dolayısıyla bu aracın yöre halkının yerel yönetimlerin karar almasına etkisi oldukça zayıftır. Bir diğer ifade ile yerel düzeyde referandum uygulamasının mevzuat açısından oldukça sınırlı tutulmuş olması, bu yol ile katılımı da oldukça sınırlandırmaktadır.

B. Yerel Yönetimlerde Dilekçe Hakkı

Dilekçe hakkı, 1982 Anayasası’nın 74’ncü maddesinde; dilekçe, bilgi edinme ve kamu denetçisine başvurma hakkı başlığı ile koruma altına alınmıştır. Bu bağlamda dilekçe hakkı, vatandaşların en temel ve doğal haklarından biri olarak kabul edilmektedir. Bu yöntem ile insanlar, isteklerini veya şikayetlerini kolayca ilgili yerel birime iletebilmektedir. Bu iletilerin yani dilekçelerin yazılı olması gerektiği gibi aynı zamanda belirli bir zaman dahilinde de verilmesi gerekebilir (Çakmut, 2017: 49-50). Sağlanan hizmetin devamlılığı veya yasal sürecin takibi dolayısıyla dilekçe verilmesi işlemine zaman kısıtı getirilmiş olabilmektedir. Bu noktada yerel birimlerin dilekçeleri dikkate alma hususu ön plana çıkmaktadır. Yerel birimler tarafından dikkate alınmayan veya önemsenmeyen dilekçeler, yöneten-yönetilen ilişkisi bağlamında olumsuz karşılanmaktadır.

Katılma ve denetleme olmak üzere dilekçenin iki temel işlevi bulunmaktadır (Yaşar, 2023: 791). Bu bağlamda insanlar, yazılı ve resmi nitelik taşıyan dilekçeleri ile doğrudan yönetici mekanizmalara ulaşabilmekte ve yönetimin bir parçası haline gelmektedir. Yazılan dilekçeler ile gereksinimlerini aktaran vatandaşlar, bu yol ile olumsuz buldukları hizmetleri ifade edebilmekte ve bir anlamda yönetim üzerinde denetim sağlayabilmektedir. Bu bağlamda dilekçe, katılım ve denetim hususunda yönetici birimler ile vatandaşlar arasında bir iletişim kanalı olarak görev almaktadır.

C. Kent Konseyleri

Türkiye’de uygulama alanı bulan bir diğer katılım yöntemi ise kent konseyleridir. Bu konseyler, bireylerin hayatında; kültürün ve hemşerilik bilincinin güçlenmesini, beraber yaşamının getirdiği hak ve kurallarının muhafaza edilmesini, ilerleyen bir gelişim sağlanmasını, şehir yaşamına özen gösterilmesini ve vatandaşlar arası birlik sağlanmasını hedefleyen yerel yönetimler üzerinde; şeffaflık, denetlenme, katılım etkenlerini sağlama ve yerel hizmetleri yerine getirme amacı taşıyan bir katılım aracıdır (Altın ve Şahin, 2019: 103). Kent konseyleri, yasal dayanağını 5393 sayılı Belediye Kanunu’nun 76’ncı maddesinden almaktadır. Buna göre yerel seçim neticesini takiben 3 ay içerisinde konseyler düzenlenmekte ve konsey içinde oluşturulan genel kurulun oyları ile kimin başkan olacağı belirlenmektedir (Bozkurt, 2014: 235-237). Başkan, konseyin diğer yöneticilerini önermekte ve genel kurul ise bu önerilerden yönetici üyelerini seçmektedir. Burada ifade edilen hususlar tavsiye veya görüş olarak kabul edilmektedir. Ancak, Kent Konseyi Yönetmeliği’nin aksine, yöneticilerin genel kurul oylaması ile değil; başkan ve başkanın seçtiği kişilerce seçilmesi, vatandaşların temsil edilmesini ve yönetime katılmasını zorlaştırdığı belirtilmektedir (Bozkurt, 2014: 237).

Ucar Kocaoğlu ve Phillips (2024: 7) literatüre dayalı olarak yaptıkları çalışmada, Türkiye’deki kent konseyleri ile ilgili altı sorun tespit etmişlerdir. Bunlar; düşük katılım, finansal desteğin yokluğu, yetkilerinin olmaması, politikleşen süreçler, otonominin olmaması ve yalnızca örgütlenmiş grupların katılım göstermesidir. Kent konseylerinin sahip oldukları bu sorunlar, onları etkili bir katılım aracı olmalarını olumsuz anlamda etkilemektedir.

Kent konseylerinin katılım düzeyine pozitif anlamda etkili olabilmesi için her şeyden önce daha etkin ve özerk kılınması gerektiği ileri sürülebilir. Aksi hâlde konsey yöneticilerinin üyelerce değil, başkan ve başkanın tavsiyede bulunduğu isimler arasından seçilmesi, katılımın etkin kullanılmasına olumsuz yansımaktadır. Bu durum vatandaşların yönetim içindeki katılım inancına zarar vermektedir. Vatandaşlar, konseyde dile getirdikleri fikir ve görüşlerin bir anlam ifade etmediği yanılgısına düşmekte, toplantılara katılım hususunda etkin bulunmamaktadır. Etkin ve demokratik yönetimler isteyen birimler, kuşkusuz ki katılım yöntemlerini vatandaş odaklı hâle getirmeli, mümkün olan bütün birimlerde vatandaşlara ulaşmalıdır. Kent konseyleri vatandaş odaklı hareket ettiğinde, yerel hizmetlerin oluşmasında etkili bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır.

D. Yerel Meclis Toplantıları

Bölge hakkında alınacak kararlara, toplantılara veya doğrudan oluşturulan meclislere halkın katılımı yolu ile vatandaşların yerel birimleri daha demokratik bir yapı olarak görmesi mümkün olabilmektedir. Bu duruma meclis yöneticilerinin oylama ile belirlenmesi en temel örnektir.

5393 sayılı Belediye Kanunu’nun 24’üncü ve 5216 Büyükşehir Belediye Kanunu 15’inci maddeleri uyarınca yapılan ihtisas komisyonu toplantılarına; üniversiteler, çeşitli kurumlar, uzman kişiler, sendikalar, mahalle muhtarları ve sivil toplum örgütleri katılabildiği görülmektedir (Poyraz, 2017: 142). Bu katılım neticesinde, yerel meclis gündeminde; kent konseyinde alınan kararlar ve tavsiyeler tartışılmaktadır. Bu görüş ve kararlarda anlaşılması halinde bağlayıcı kararlar oluşturulmaktadır.

Bu bağlamda vatandaşlar, yaşadıkları beldenin hemşerisi kabul edilerek bölge hakkında alınacak kararlara ve hizmetlere ilişkin görüş bildirme ile yapılacak planlardan ve hazırlanacak projelerden haberdar olma hakkına sahiptir (Altın ve Şahin, 2019: 103). Ancak yapılan meclis toplantılarına vatandaşların katılımı oldukça düşük olup, bölge halkının neredeyse %75’i meclis toplantılarına katılım göstermemektedir (Özer ve Kartal, 2021: 515). Yapılan bu toplantılar, vatandaş ile yöneticiler arasındaki köprüyü oluşturmakta, yöneten ve yönetilen ilişkisini pekiştirmektedir. Ancak bilgi ve haber yetersizliğinden dolayı vatandaşlar, yönetim üzerindeki etkisini görememekte ve çoğu zaman oluşan toplantıları göz ardı etmektedir. Bu durum ise vatandaş katılımının geri kalmasına neden olmaktadır.

E. Geri Çağırma Uygulaması

Geri çağırma uygulaması ile yerel yönetimler vatandaşlar tarafından denetlenebilmektedir. Politikası veya hizmetleri kabul görmeyen, vatandaşlar ile iletişimi iyi olmayan, performansı düşen veya beğenilmeyen yöneticiler görevden geri çağırılabilir. Türkiye’de ise yerel yönetimlerde görev alan yöneticiler

oylama ile görev almaya başladıktan sonra mevzuatta bulunan klasik yasal kurallar dışında görevlerinden alınamamaktadır (Erdoğan, 2020: 364). Vatandaşlar, politikalarını veya hizmetlerini beğenmediği yöneticiyi görevden geri çağırnamamaktadır. Bu bağlamda Türkiye yerel yönetimlerde geri çağırma uygulaması mevcut değildir (Gündüzöz, 2010: 57).

F. Halk Toplantıları ve Yurttaş Kurulları

Konsey ve meclis toplantılarının yanı sıra halk günleri ve toplantıları da düzenlenmektedir. Bu toplantılar yerel yönetimler tarafından belirli süreler ile oluşturulmaktadır. Vatandaş merkezli bu toplantılar, daha çok talep ve şikâyet odaklı olarak; halkın kendini ifade etme fırsatı bulduğu doğrudan etkili katılım yöntemleridir. Bu sayede vatandaşlar, kendisini yöneten birimlere ve temsilcilere doğrudan ulaşmakta, arzularını ve dileklerini iletebilmektedir. Bu özelliklerin yanı sıra halk günleri, daha çok vatandaşlara yapılacak yardımlar üzerinden ilerlemektedir. Yapılacak olan bu toplantılar hakkında bilgi eksikliği olması ve katılım oranının az olması bu duruma temel oluşturmaktadır.

Bu katılım yöntemine Denizli Halk Günleri, Düzce Halk Günleri, İstanbul Fatih Halk Günleri ve Antalya Muratpaşa Halk Günleri örnek verilebilir (Özer ve Kartal, 2021: 515). Burada mühim olan vatandaşların düzenlenen halk günlerinden haberdar olmasıdır.

Vali ya da kaymakam tarafından planlanan halk toplantılarında ise, vatandaşların sorunları dinlenmekte, sorunlar çözümü odaklı tartışılmakta ve tavsiyeler alınmaktadır (Yaman ve Küçükşen, 2018: 252). Halk toplantıları, doğrudan yönetici ile buluşma noktasına hizmet etmektedir. Buradaki ana hedef hizmet seviyesinin en üst düzeye çıkmasıdır. Yerelde seçim ile gelen yöneticilerin ve merkezden atanan idarecilerin katılımı ile beraber düzenlenen bu toplantılarda, oluşan ve oluşabilecek sorunlar tartışılmaktadır. Demokratik yönetim çerçevesinde halk katılımının sağlanması hedeflenmektedir.

Bu katılımın yanı sıra düzenlenen yurttaş kurulları ise, katılım sürecinde fiziksel, maddi, manevi veya daha farklı herhangi bir engel ile karşılaşan; yaşlı, ihtiyaç sahibi, farklı etnik kökene sahip veya çocuklar gibi katılım sürecinde geri planda kalan kimselerin sürece dahil olmasını hedefleyen düzenlemelerdir (Yılmaz ve Telsaç, 2021: 250). Fikirlerin ve şikâyetlerin dile getirildiği bu toplantılarda; tavsiyeler alınır, ortak payda bulunmaya çalışılarak çözüm yolları aranmaktadır.

G. e-Katılım

Gelişen teknoloji ile beraber yeni iletişim kanalları ortaya çıkmıştır. Bu gelişmeler yönetim kavramına da yansımış ve e-katılım kavramı karşımıza çıkmıştır. Bu işleyiş içerisinde yerel yönetimler, merkeze göre katılıma daha kolay adapte olmuştur. E-katılım, teknolojik imkanlar sayesinde vatandaşların anket, form, mesaj, talep ve şikâyet dilekçesi ve yapılan oylamalar ile web siteleri üzerinden yerel yönetimlere ulaşarak katılım sağlaması işlemidir (Karkın, 2012: 49). Bu bağlamda yönetimin her aşamasında katılım vazgeçilmez olup, e-katılım bu süreci daha kolaylaştırıcı bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır (Görgülü ve Tekin, 2017: 1903).

Türkiye’de küçük ya da büyük fark etmeksizin bütün belediyelerin farklı işlevlere sahip olmakla birlikte web siteleri mevcuttur (Uçar ve Cansel, 2021: 56). Akıllı telefon uygulamasına sahip belediye sayısı her ne kadar her geçen gün artış gösterse de oldukça sınırlı olduğu ifade edilebilir (Elitok ve Saylam, 2023: 530). Belediyeler, web sitesi ve akıllı telefon uygulamaları üzerinden bilgi ve hizmet sunmalarının yanı sıra, demokratik katılım ile ilgili olarak e-katılım, denetim, şeffaflık ve hesap verebilirliği de sağlamaktadır (Uçar ve Cansel, 2021: 56). Ankara’nın altı ilçe belediyesinin web sitelerini 2011-2016 yılları arasındaki durumunu e-katılım bakımından inceleyen Demirhan ve Öktem (2023: 286-287) e-katılımın, bilgilendirme ile sınırlı kaldığını, belediyelerin web siteleri üzerinden halkın karar alma mekanizmalarını etkileme imkanının oldukça yetersiz olduğu sonucuna varmıştır. Akıllı telefon uygulaması bulunan büyükşehir belediyelerini inceleyen Elitok ve Saylam (2023)’da bu uygulamalar aracılığı ile bilgi paylaşımının ve danışmanlığın sağlandığını tespit etmiştir. Yazarlar, İzmir hariç akıllı telefon uygulaması olan diğer büyükşehir belediyelerinde bu uygulamalar üzerinden halkın aktif katılım düzeyini artıracak araçlara yer verilmediği sonucuna varılmışlardır.

H. Kamuoyu Yoklamaları

Bir diğer katılım yöntemi olan kamuoyu yoklamaları, vatandaşlardan geri dönüş alma odaklı bir katılım yöntemidir. 5393 sayılı Belediye Kanunu’nun 15’inci maddesi uyarınca; yerel yönetimler, bölgesinde ikamet eden vatandaşların yerel yönetim hizmetleriyle ilgili fikirlerini daha net anlamak amacı ile kamuoyu yoklaması usulüne başvurabilir (Güven ve Alan, 2019: 54). Bu şekilde, hem bir anlamda yerel yönetimler takip edilmekte hem de vatandaşlardan geri dönüş sağlanmaktadır. Özellikle seçim dönemleri başvurulmuş bu yöntem, oluşacak seçim kampanyaları, projeler ve hizmetler açısından etkili olmaktadır. Doğrudan vatandaşlara sorular sorarak uygulanmasının yanı sıra, yerel yönetimlerin kendi web siteleri üzerinden de katılım sağlanmaktadır.

SONUÇ

Devletler ve yönetimlerinin temel gayesi ve en büyük arayışları, olabilecek en uygun yönetim sistemine ulaşmaktır. Bu arayış neticesinde de yönetim şekilleri ve sistemleri meydana gelmiştir. Bu noktada da demokrasi kavramı bizi karşılamakta ve bu arayışlara kendi açısından cevap vermektedir. Bugün sahip olunan birçok yönetim, demokrasi çerçevesinde ilerlemekte veya demokratik düzlemler halini almak istemektedir. Demokrasi, halkın da bu ilerleyiş içinde olmasını sağlayarak, yönetenlerin ve yönetilenlerin bir arada olduğu bir yönetim şeklini geliştirmektedir. Gelişen demokrasi çerçevesi, kendi içinde çeşitli yönetim uygulamalarına ve yöntemlerine sahiptir. Bu yöntemler ise karşımıza ‘katılım yöntemleri’ olarak çıkmaktadır. Bu bağlamda vatandaşların yönetime dahil olması nitelikli bir demokrasi için vazgeçilmez bir unsur olmaktadır (Aldemir ve Şen, 2020: 1476). Yönetim mekanizmaları ise bu unsuru izlemiş ve vatandaşlara olabilecek en iyi yönetim uygulamalarını ulaştırmak adına katılım yöntemlerini izlemiştir (Kaypak vd., 2017: 1800). Bu katılım yöntemleri gelişen demokrasi ile

ilerlemiş ve farklı uygulama alanları bulmuştur. Sahip olunan demokratik katılım mekanizmaları, oluşan siyasi kültür neticesinde farklılıklar göstermiştir.

Temel düzeyde oy verme işlemi ile başlayan bu süreç, referandum, dilekçe, konseyler, meclisler, toplantılar, halkın bir araya geldiği özel günler, yönetici ve yöneticiler üzerinde sağlanan denetimler, oluşturulan kurullar ve teknoloji ile devam etmiştir. Devletler bu katılım yöntemlerinin bazılarını Anayasal çerçeve ile düzenlemiştir. Bu bağlamda yerel demokrasi için katılım yöntemlerinin ne derece önemli olduğu ortaya çıkmaktadır. Bunun yanı sıra bu yöntemler her zaman tam olarak etkinliğini koruyamamış, yönetici ve vatandaş ilişkisi sadece seçim ile hatırlanmış ve bu durum ise yerel yönetim düzeyinde katılımcı bir demokrasi anlayışının yerleşmesine engel olmuştur.

Bu çalışma ile vatandaşların yönetime katılma noktasında Türkiye’de uygulama alanı bulan araçların yeter düzeyde olmadığı, katılım yöntemlerinin genel olarak seçim dönemlerinde daha etkin ve verimli kullanıldığı, seçim dönemleri dışında katılımın ve vatandaş danışılma işlemlerinin daha yavaş ilerlediği ortaya konmaya çalışılmıştır.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Makalenin tüm süreçlerinde Yönetim ve Ekonomi Dergisi'nin araştırma ve yayın etiği ilkelerine uygun olarak hareket edilmiştir.

Yazarların Makaleye Katkı Oranları

Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

Çıkar Beyanı

Yazarın herhangi bir kişi ya da kuruluş ile çıkar çatışması yoktur.

KAYNAKÇA

- Aldemir, Ceray ve Eyüp Şen (2020), “Yerel Katılım Ölçeği Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması”, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 34(4), s. 1473-1490.
- Altın, Aytağ ve Osman Erdal Şahin (2019), “Yerel Yönetimlerde Alternatif Hizmet Sunma Yöntemi Olarak Yerel Hizmetlere Gönüllü Katılım”, *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6(3), s. 89-114.
- Aslan, Mehmet Ali (2023), “Yerel Yönetimlerde Demokratik Bir Araç Olan Geri Çağırma Mekanizmasının Uluslararası Bazı Örnekler Bağlamında İncelenmesi”, *Niğde Ömer Halisdemir University Journal of Social Sciences Institute*, 5(1), s. 68-86.
- Aydın, Abdullah (2019), “Siyasal Katılım Araçları Üzerinden Merkezi ve Yerel Düzeydeki Katılımın İncelenmesi”, *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 10(2), s. 395-403.
- Barnes, Marian (1999), “Researching Public Participation”, *Local Government Studies*, 25(4), s. 60-75.
- Bherer, Laurence ve Sandra Breux (2012), “The Diversity of Public Participation Tools: Complementing or Competing With One Another?”, *Canadian Journal of Political Science/Revue canadienne de science politique*, 45(2), s. 379-403.
- Bingham, Lisa Blomgren, Tina Nabatchi ve Rosemary O’Leary (2005), “The New Governance: Practices and Processes for Stakeholder and Citizen Participation in the Work of Government”, *Public Administration Review*, 65(5), s. 547-558.
- Bozkurt, Yavuz (2014), “Yerel Demokrasi Aracı Olarak Türkiye’de Kent Konseyleri: Yapı, İşleyiş ve Sorunlar”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (40), s. 29-240.

- Bulut, Tahsin (2013), Şeffaf Katılımcı ve Entkin Kent Yönetimi İçin Kent Konseyleri, (Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım).
- Çakmut, Özlem Yenerer (2017), “Dilekçe Hakkının Kullanılmasının Engellenmesi Suçu (TCK m. 121)”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 23(1), s. 45-55.
- Çetinkaya, Özhan ve Rükan Kutlu Korlu (2012), “Yerel Demokrasinin Sağlanmasında Katılımcılık Süreci ve Kent Konseylerinin Rolü”, *Maliye Dergisi*, (163), s. 95-117.
- Demirhan, Kamil ve M. Kemal Öktem (2023), “The Sustainability of E-Participation in Local Governments: The Case of Municipalities in Ankara”, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 25(44), s. 279-292.
- Durmuş, Merve (2023), “Türkiye’de Yerel Demokrasiyi Güçlendirme Bağlamında Vatandaş Katılımını Teşvik Edici Mekanizmalar”, *Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi (İSMUS)*, 8(1), s. 103-113.
- Elitok, Ferit ve Ayşegül Sağlam (2023), “Yerel Yönetimlerde E-Katılım: Türkiye Büyükşehir Belediyeleri Mobil Uygulamaları Üzerine Bir Analiz”, *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 25(2), s. 528-549.
- Erdoğan, Oğuzhan (2020), “Geri Çağırma Mekanizması: Uluslararası Örneklerden Türkiye’ye Çıkarımlar”, *Sosyoekonomi*, 28(45), s. 353-371.
- Erol, Gonca (2019), “Avrupa Ülkelerinde Geri Çağırma Hakkı”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, (141), s. 43-102.
- Folkestad, Bjarte, Jan Erling Klausen, Jo Saglie ve Signe Bock Seggaard (2021), “When do consultative referendums improve democracy? Evidence from local referendums in Norway”, *International Political Science Review*, 42(2), s. 213-228.
- Görgülü, Burçin ve Gökban Tekin (2017), “Yerel Yönetimlerde E-Demokrasi ve E-Katılım”, *Social Sciences Studies Journal*, 3(12), s. 1901-1907.
- Görücü, Veysel (2021), “Katılımı Etkileyen Faktörler ve Katılım Yolları”, *Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 11(22), s. 155-202.
- Gündüzöz, İlker (2010), “Geri Çağırma Mekanizması ve Mahalli İdareler”, *Türk İdare Dergisi*, (468), s. 49-62.
- Güven, Ahmet ve Çağatay Alan (2019), “Türkiye’de Yerel Demokrasiyi Güçlendirme Olarak Yönetişim ve Yerel Yönetimlerde İşleyişi”, *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, 11(1), s. 47-61.
- Hedrick, Samuel ve Sergiu Gherghina (2021), “Why people vote in local referendums: comparing Germany and the United States”, *European Politics and Society*, 22(5), s. 716-732.
- Henden, H Burçin ve Rıfki Heden (2005), “Yerel Yönetimlerin Hizmet Sunumlarındaki Değişim ve eBelediyecilik” *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(14), s. 48-66.
- Kara, Hüseyin ve Tan Baykal (2012), “Arnavutluk, Yunanistan ve Türkiye Yerel Yönetimleri Üzerine Bir İnceleme”, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(20), s. 135-168.
- Karkin, Naci (2012), “E-Katılım Kavramı ve Süreci: Kamu Siyasa Oluşum Sürecine Vatandaş Katkısının Olabilirliği”, *Sosyoekonomi Dergisi*, 17(17), s. 41-62.
- Kaypak, Şafak, Vedat Yılmaz ve Muzaffer Bimay (2017), “Dijital Çağda Yerel Yönetimler”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(15), s. 1798-1813.
- Kocaoğlu, Mustafa (2015), Yerel Yönetimlerde Katılım ve Kültür: Katılımcı Yerel Yönetim Anlayışının Kültürel Temelleri, (Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları).
- Laisney, Matis (2012), “The Initiation of Local Authority Referendums: Participatory Momentum or Political Tactics? The UK Case”, *Local Government Studies*, 38(5), s. 639-659.
- Michels, Ank (2012), “Citizen Participation in Local Policy Making: Design and Democracy”, *International Journal of Public Administration*, 35(4), s. 285-292.
- Michels, Ank ve Laurens De Graaf (2010), Examining Citizen Participation: Local Participatory Policy Making and Democracy”, *Local Government Studies*, 36(4), s. 477-491.

- Okur, Fatma ve Ahmet Burhan Çakıcı (2007), “Küreselleşme Sürecinde Yerelleşme ve Yerel Demokrasi”, *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, (11), s. 1-12.
- Önder, Özgür (2013), “Yerelleşme ve Yerel Demokrasinin Güçlendirilmesi Bağlamında Yerel Katılım”, *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 9(18), s. 311-326.
- Özçelik, Tacettin Gökhan (2021), “Yerel Demokrasiye Temsil ve Katılım”, *International Journal Of Social Inquiry*, 14(2), s. 715-739.
- Özer, Mehmet Akif ve Meryem Kartal (2021), “Yerel Demokrasi ve Katılım: Türkiye ve İngiltere Üzerinden Bir İnceleme”, *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 4(3), s. 509-529.
- Poyraz, Emel (2017), “Yerel Yönetimlerde Siyasal Katılım ve Temsilîyet Sorunsalı Üzerine Bir Değerlendirme: Belediye Meclislerinin Etkinliği”, *Injosos Al-Farabi International Journal On Social Sciences*, 1(1), s. 136-146.
- Pustu, Yusuf (2016), “Yerel Demokrasinin Kökeni”, *Sayıştay Dergisi*, (100), s. 89-107.
- Rowe, Gene ve Lynn J. Frewer (2005), “A Typology of Public Engagement Mechanisms”, *Science, Technology, & Human Values*, 30(2), s. 251-290.
- Rowe, Gene ve Lynn J. Frewer (2004), “Evaluating Public-Participation Exercises: A Research Agenda”, *Science, Technology, & Human Values*, 29(4), s. 512-557.
- Şinik, Bilal (2009), “Türkiye’de Yerel Katılım: Fransa ile Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme”, *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 18(3), s. 1-22.
- Uçar, Harika ve Arıl Cansel (2021), “E-Participation in Local Government: case of Ankara Metropolitan Municipality”, *Uluslararası Yönetim Ekonomisi Dergisi*, 4(1), s. 50-62.
- Uçar Kocaoğlu, Belgin ve Rhonda Phillips (2024), “A Case Study of Turkey’s Volunteer Citizen Councils As A Local Participation Approach”, *Local Development & Society*, s. 1-16.
- Yaman, Murat ve Murat Küçükşen (2018), “Yerel Yönetimlerin Demokratikleşmesi Açısından Yerel Katılımın İncelenmesi”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (55), s. 247-259.
- Yaşar, Gizem Güner (2023), “Anayasal Bir Hak Olarak Dilekçe Hakkının Etkinliğinin Değerlendirilmesi”, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 25(2), s. 789-822.
- Yıldırım, Mustafa (2015), “Yerel Yönetimlerde Değişim Yönetimi”, *Uluslararası Akademik Yönetim Bilimleri Dergisi*, 1(2), s. 116-126.
- Yılmaz, Zülfiye (2014), “6360 Sayılı Kanun Hakkında Bir Yorum”, *Anayasa Hukuku Dergisi*, 3(5), s. 443-454.
- Yılmaz, Vedat ve Cüneyt Telsaç (2021), “Yerel Yönetimler ve Katılım”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(40), s. 235-254.

SUMMARY

The concept of government is one of the main research subjects in both political science and public administration and it has been studied for centuries. In relation to the social struggles and implemented rules, different management systems have been established with their unique characteristics. The existing social structure has been analyzed and defined the implemented government systems regarding their own internal dynamic structure. Through the centuries the question of how should be the government has been answered. Today, we see that great majority of the societies have established and developed democratic government systems. In this sense, generally speaking, the concept of democracy has developed the phenomenon of governance based on the will of majority. Democracy, which emphasizes concepts such as freedom, equality, justice and participation, mainly aims to ensure that citizens participate in government and right to impress the decisions. This understanding, which aimed in theory, is tried to be acknowledged at both national and local levels. The understanding of democracy in local

governments has a special importance in that local governments are the closest administrative points to the citizens.

There have been various application methods that are used by local authorities in order to enhance democracy local bases, in democratic systems. Generally speaking, various participation methods are adapted in order to establish democratic management procedures and in this regard, citizen have the right to rice their voice in the administration. With these methods, various expectations of citizens are met, in addition to participating and monitoring the management units are supported. Taking these political participation methods into consideration, citizens have the right to rice their voice about decisions taken by the local government they live in. There have been various political participation methods including, participating in activities such as submitting petitions, voicing demands and complaints, participating in surveys, participating in city councils and council meetings established by local governments, voting, recall the appointed public officers, reporting complaints and demands through digital sphere, participating in public day meetings, participating citizens’ board and public meetings etc. These participation methods enables to lower the distance between citizens and administration and also enable the citizens to influence the decisions of administrator.

The features of these methods are not always fully effective at the point of application. Participation methods based on the needs of the society and the agenda have been shaped to increase the influence and monitoring power of citizens over the local governments. Taking participation methods into consideration, the desire of citizens to participate in management and the response of administrative units to these requests and complaints have become an effective. These methods enables to increase communication between local citizens and local governments. There is no doubt that voting is the most well known participation method. In addition to that, surveys conducted during the election periods are also an effective ways to influence the decisions of the local governments. Moreover, citizens can influence the decisions of the local governments through city councils and local assemblies. Citizens can attend the meetings of these councils and assemblies, which are held at the regular interval, in order to reach their demands to local governments. Although these meetings receive relatively less attention than voting, they are without any questions an effective way to influence the decisions of local governments. These meetings that enable the citizens and local governments to come together, are intended to be reinforced with the public days and public meetings in order to enhance the local democracy. In addition to that, citizens are likely to express their demands and complains through writing a petition. All these methods and practices in theory aim to ensure that citizens are active in governance. In this context, the study at first clearly explain these participation methods that are in theory and provide some implemented examples from various democratic countries such as Germany, France etc. Secondly, the study focus on Türkiye and aim to acknowledge to what extend these participation methods are implemented in local governments. The study shows that except recall the public officers, these

mentioned political participation methods have been established in local governments in Türkiye. However, these methods are unlikely be very effective. For instance, it can be said that citizens' participation in local governments through digital application is quite limited.